

DEI & SUPERIORUM

PERMISSU

hanc

De

M A L O

M O R A L I

Dissertationem

PRO LOCO

In Incluta Lipsiensium Facultate

Philosophicâ

obtinendo

POSTERIOREM

In Majori Principum Collegio horis matutinis

ad XIV. Kal. Septembr.

P. P.

M. CHRISTOPH - HENRICUS Müller /

Halberstad. Saxo.

L I P S I Æ,

Exscripsit QVIRINUS Bauch /

ANNO M. DC. LIV.

26.

a. CXXX. 47.

II. diss. A
47

Speſtabilis Domine Decane, Ve-
nerandi Domini Seniores, cœteriſq; Viri plurimùm Re-
verendi, Ampliſſimi, Conſultiſſimi, Experiētiſſimi, Ex-
cellentiſſimi, Clariſſimi,
Domini, Patroni, Promotores, Fautores omni obſervantiæ
cultu ſuſpiciendi.

G Allorum quorundam hunc olim morem fuiſſe accepimus, ut quod in hac
vita peculitum aliis utendum dabant, apud inferos reddi poſtularent:
quod quidem quanto illi ſuperſtitioſius factitarunt, tanto nos religioſius
abominamur. Atq; ideo longe alia mihi mens inſedit animo: tantum
quippe abeſt, ut Diſſertatiunculam iſt hanc meam, quam Vobis veluti minutum
debitæ obſervantiæ ſymbolum eâ, quâ par eſt, reverentiâ dico, poſt hanc vitam
mihi reddi petam, ut etiam in hac mortalitate à Vobis compenſationem expeſtem.
Nec enim Vos, Viri maximi, hanc meam poſcendi audaciam egre laturos ſpero,
ut qui non nescitis, quod ſicut is, qui cum conditi nihil coëctive habeat, lautus ta-
men & unctus menſe ita accumbit, ut credat, ſimul atq; inelamarit, exquisitas ſi-
bi epulas, quibus affatim veſcatur, præſto futuras, fame tandem moriatur neces-
ſe eſt; ita ſimiliter nihil acquireret, qui non petit, juxta illud Poëta: Non tibi per-
ventos aſſa columba venit: aut illud divini Oraçuli: pulſanti aperietur, & peten-
ti dabitur. At deſideratis forte intelligere, quid pro diſſertatione iſta, ingenio
preſertim tam humili proſeçta, quæ reprehenſionem potius quam compenſatio-
nem meretur, audaculus expetere auſim? Non leve proſeçto eſt, quod ſlagito.
Expeditam verbo. Benevolum Veſtrum Affectum rogo & Amorem, qui mihi
ſummi inſtar beneficii erit. Et quia de petitionis meæ exauſitione dubitare me
non ſinit Veſtra, qua præditi eſtis, Humanitas, poſtulat ipſa æquitas, ut debitas Vo-
bis gratias reponam. Recipite igitur, Patroni & Fautores colendi, pro tanto
beneficio liberalitatis laudem: pro benevolo adſeçtu facile obſequium: pro remu-
neratione expromtam in omnibus voluntatem. Valete & me benevolo, ut roga-
vi, adſeçtu proſequimini. Dabam in Muſæo XVIII. Kal. Septembr. Epochæ
noſtræ. c. l. l. c. LIV.

VV. Speçtab. & Excellent. DD.

devotiſ. colens

M. CHRIST. HENR. Müller.

A & Ω.

THESIS I.

Sisto Tibi, Lector Benivole, Malum quoddam, non quidem illud in genere, quod Bono absolute considerato contrarium est; nec Summum Malum, quod Summo Bono opponi ab Ethicis controvertitur, cum duabus in Disputationibus Clarissimus Dn. Sagittarius in Academ. Salana Professor Publ. hanc materiam non ita pridem satis superque discussisset: Sed Malum illud, quod in Doctrina Morali ab Aristot. in libris Nicomach. & Magnor. Moral. tractatur, à modernisque Ethicis Doctoribus ad fugiendum nobis palam proponitur.

II. Acturis igitur de Malo Morali, ante omnia in vocis tum *Malitum Moralis* originem inquirendum est. *Malum* Isidor. l. 10. deducit à μέλαν, quod nigrum significat (unde etiam melancholiam ortum suum traxisse cum Vet. Vocab. judicat Martinius in Lexico suo Philologico) ac si, qui Malus est, niger atque perversus quoque audiat. Alij derivant à Græco μαλός sive μαλερός, quod putridum, noxium, & exitiosum vertunt, quæ originatio sese quoque quam planissime habet. Utut sive à μέλας sive à μαλός sive μαλερός nominis sui appellationem sumserit, mihi sufficiat, quod Malum idem sit ac non-bonum ejusque oppositum, quod Germani Böß/ Ubel, sive Quadi exponunt.

III. *Morale* derivant à *Mos* Græcè ἦθος, de quo vocabulo an solummodo ratione præditis, an verò etiam quandoque Brutis coveniat, mihi in præsentiarum nulla erit disceptatio. Hoc saltem assero, *Moris* vocem proprie de pertinentibus ad animum dici, licet interdum etiam ad ea, quæ ad corpus pertinent, extendatur. Mores Physicos, de quibus Philosophus in 6. Nicom. c. ult. hinc quoque mitto, apprehendens solummodo illos, qui assuetudine sive ἔθος, unde Ethicis doctrina nomen traxit, comparantur. Unde & Malum Morale, quod κεινόν μόνον illud est, de cuius natura

atque essentia, si quæ est, præsentem instituimus discursum, illud, quod in Genere Morum consistit, intellectum cupimus.

IV. Malum aliquod esse in rebus nulla indiget probatione: quid autem illud sit, hoc obscuritatem quandam implicare videtur. Et novimus ex Historia Ecclesiastica Manichæorum & Priscillianistarum circa hanc thesin errorem, peculiare principium rebus malis attribuentium, & hoc essentialiter malum, uti Deus rerum bonarum principium essentialiter bonum est, Deo quæ coæternum asserentium. Cum verò omnis res à Deo creata quæ talis omnino bona sit, malum è contrario vera res esse aut ponere aliquid nequeat, ideo capitoforum hominum istorum portentosum dogma in Ecclesia multis jam retro seculis hæresis accusatum, styloque confixum est. Et sane falsissimam esse hanc illorum doctrinam, ut alia taceam, vel ex solo ejus opposito planum evadit. Nam quicquid suum verè esse habet, id est vel à seipso, ut Deus; vel à Deo factum ut Creatura: jam verò malum non est à seipso, alioquin esset Deus; neque creatura, quia omnis Creatura Dei bona est; ergo non habet suum esse reale. Uti hæc pluribus diducit Excell. Hornejus in Conclus. Metaph. de Bono n. 33. seqq.

V. Relinquitur itaque, Malum esse non-Ens aliquod. Non-Ens autem triplex est: vel Negativum, vel Privativum vel Rationis. Negativum est, cum simpliciter res esse negatur, sive quod omnino nihil est. Privativum, cum quid id non esse dicitur, quod tamen esse poterat aut debebat: nam inter verum Ens & non-Ens simpliciter datur medium sive tertium, quod Non-Ens secundum quid sive privativum appellatur, per quod verum Ens privativum esse dicitur. Ens rationis est, cum quid ab intellectu nostro concipitur, quod tamen non verè existit. Ex hisce tribus Malum non est Non-Ens Negativum, alioquin aut non reperiretur in rerum natura, cujus contrarium tamen supra demonstravimus; aut omnes Creaturæ essent malæ, cum de ijs multa negentur bona, quæ vel Dei sunt vel rerum aliarum: neque est non-Ens rationis, quia ab intellectu nostro non fictum est; sed est non-Ens privativum, quod verè in rebus existit, suoque modo ijs inhæret ac eas denominat. Res simili clarior fit: si quis enim tibias fractas inflet, dissonus editur stridor, quæ κακοφωνία ἐν φωνίᾳ & integritatis in tibijs est absentia; si anima claudum pedem

pedem movet, incessus deformitas est à privatione rectitudinis, quæ in pede esse debebat aut poterat. Hujus sententiæ probationem & refutationem contrariæ vide apud Timplerum 2. Metaph. cap. 9. qv. 17.

VI. Atq; hanc doctrinam, profligatâ Manichæorum nefanda opinione communiter tradidisse & Patres, & Scholasticos, & Philosophos Christianos, testantur Lojolitæ Suarez disp. II. sect. 1. n. 3. & Gabr. Vasquez in l. 2. disp. 95. c. 9. seqq. Quod idem dicendum erit de Malo Morali, existere nimirum illud in rerum natura, non tamen ut Ens verè positivum & reale; sed ut non-Ens privativum, quod actionem hominis bonam bonitate sua in genere morum exuat malamq; reddat.

VII. Originem hujus Mali quod concernit, in ejus Causas quam maxime inquirendum est: dissentiunt autem inter se Philosophi, An & quomodo detur causa efficiens, materialis, formalis & finalis Mali Moralis. Causam habere de eo nullum est dubium, cum aliàs à seipso & consequenter ab æterno, ut Deus, esset; quænam autem illæ sint, de eo disceptatur. Formalis nulla reperitur in nostro Malo, quia ipsa privatio est tanquam forma sui subjecti, cui inest; ergo hic præscinditur. Materialis causa hic est subjectum, non ex quo, aliàs Ens, & itaque Bonum quid esset futurum; sed in quo: nam nulla privatio esse potest, nisi in aliquo subjecto; subjectum autem est bonum quid, quia una privatio in altera non esse potest, sed in re positiva existere necessum est: atq; cum Malum Morale sit privatio, ut sæpius demonstratum, in subjecto reperietur ejus materialis causa.

IX. Circa Causam Efficientem varia variorum est sententia. Sunt enim qui statuunt Mali Moralis causas non efficientes sed potius deficientes esse, uti Piccolom. in Philos. Mor. grad 9. c. 51. Mali sive vitii, inquit, causa non est vere efficiens, sed deficiens, quia Malum patrat per impotentiam & depravationem. & Keckerm. l. 1. Log. c. 15. Causa Efficiens *κρῆσις* dicta non efficit, nisi in se bonum quid. Quam in sententiam Patronum adducit Augustinum l. 12. de Civit. Dei c. 7. qui similiter potius deficientem, quam efficientem causam asserit. Wendelinus in Philos. Moral. dicit omne Vitium sive Malum Morale esse ab aliqua causa per se tanquam principio externo: nam, inquit, quicquid extra Deum est, id est à cau-

sa aliqua per se, eaq; vel prima vel secunda; quia nec materia nec forma, nec finis tanquam principia externa possunt ingredi hanc causalitatem. Si igitur ab aliqua causa per se, erit ab efficiente causa.

IX. Nos econtra statuimus, Malum hoc semper habere quidē causam Efficientem non tamen per se & directā, sed per Accidens & indirectam. Hoc autem fit cum agens non plene agit, sed deficit: nam libertas in moralibus non agit semper quā perfectē potest, idq; interdum propter vitium causæ, interdum sine illo & propter solam libertatem cum mutabilitate conjunctam. Quando igitur hoc accidit, oritur Malum à Causa secunda, non per se & directē, sed indirectē & per accidens.

X. Cum autem quæritur: An Deus tanquam prima Causa sit Efficiens Mali Moralis? dicendum, Mali in genere considerati & Apparentis quidem, si res bona, quoniam Deus sit causa, nullum esse dubium; deinde distingvendum est inter malum naturale sive poenæ, & inter morale sive culpæ. Causam Culpæ sive Moralis mali DEO attribuere, impium esset atq; blasphemum, cum S. Psalteris ode 5. canat: *non Deus volens iniquitatem, tu es.* Deum igitur nec in concreto nec in abstracto authorem Mali Moralis fingere licet. Malum autem naturale sive Poenæ quod concernit, dicimus, quatenus oritur ex vi positiva causæ proximæ, tam mediatē, quatenus Causas illas fecit & vim ijs agendi tribuit; quam immediatē, quatenus ad ipsos actus concurrat tanquam opera iustitiæ divinæ, fieri à Deo. Nam non tantum per causas secundas, sed & per se ipsum ejusmodi mala fieri velle, testatur Propheta Amos c. 3. *Non est Malum in Civitate, quod non fecerit Dominus.*

XI. Assertā causa efficiente, asseramus necesse est & causam Finale[m] Moralis Mali: efficiens enim nihil frustra agit, sed quicquid agit, agit fine mota. Contrariatur quidem hac in re nobis Scaliger Exercit. 205. sect. 1. reprehendens Ciceronem, quod malis finem assignarit, dummodo de Bonorum & Malorum Finibus scripserit. Novimus autem quod actus nonnulli moraliter mali periculosi & difficiles sint, quique non exercerentur, nisi sub spe & intentione alicujus finis & commodi, quod de furibus & adulteris notum est, qui ad obtinendam voluntatem suam nullis periculis & laboribus detinentur. Propterea dicimus, Mala Moralia non habere

habere finem certum per se, uti nec causam efficientem, sed tantū per Accidens, vel ex iudicij depravatione & perversa intentione agentis; ut si fur alteri pecuniam auferat hunc in finem, ut suis rebus eò melius consulat: vel ex directione alterius causæ; ut si Deus nostra peccata ad utilissimum dirigat finem, exemplo Judæorum Salvatorem Mundi occidentium.

XII. Antequam ad Definitionem nostri Mali progrediamur, dispiciendum prius erit, quomodo illud Bono Morali, num contrariè, num positivè aut privativè, opponatur, de quo magna lis est & controversia. Controvertunt autem Philosophi potissimum non de Malitia peccati Omissionis, quam in privatione sive omissione ipsius actus lege præcepti consistere constans omnium concinnè consentientium opinio est; sed de Malitia actus Moralis & Malo Commissionis, circa quam difficultatem alij aliter sentiunt.

XIII. Quidam statuunt duplicem esse in actu peccati Malitiam Moralem: unam Privativam, alteram Positivam realem, in ipso actu pravo existentem. Quæ sententia rursus diversimode explicatur. Cajetanus n. quæst. 18. a. 5. & quæst. 71. a. 6. in Thom. 1. 2. quæst. 18. a. 1. & 2. Malitiam, quam Privativam esse dicit; appellat malitiam simpliciter talem & aversionem: alteram verò, puta Positivam, vocat conversionem, & dicit esse aliquid positivum reale absolutum, additq; hanc malitiam esse priorem, imò fundamentum illius malitiæ, adeoq; potiore in peccatis, uti videre est in quæst. 72. a. 1. loc. cit. Alij non contenti cum Cajetano, addunt, Malitiam illam Moralem Positivam esse insuper intrinsecum quid & essentialè actui, per modum cujusdam respectus transcendentalis intimè penetrantis totam entitatem actus peccaminosi, secundum quam actus intelligitur positive, realiter & intrinsece difformis rectæ rationi aut objecto honesto: in qua sententia etiam est Thomas Rhædus Britannus in Pervigilijs suis Metaphysicis, Pervigilio Jovis num. 51. seqq.

XIV. Alij sentiunt, Malitiam Moralem quidem formaliter aliquid Positivum esse; at non reale, sed morale sive rationis, adeoq; relationem rationis asserunt, è quorum censu est Vasquez disp. 95. c. 9. Et, ne hoc etiam ad peccatum Omissionis extendatur, addunt, hanc non esse formalem rationem omnis peccati, sed solum Commissionis.

XV. Ple-

XV. Pleriq; tamen docent, Malitiam Moralem, non secus ac naturalem formaliter esse privationem alicujus perfectionis: in perfectionis autem objecto sunt discordes. Quidam enim ajunt esse privationem perfectionis debitæ inesse actui, quem iccirco qu. subjectum illius privationis & materiale peccati constituunt: quidam verò dicunt esse privationem rectitudinis debitæ inesse voluntati sive potentiae, non actui, nisi actus malus sit respectu circumstantiarum, loci, aut temporis.

XVI. Pro stabilienda hæc suâ opinione Assertores illi sic ratiocinantur. Virtus & Vitium, Bonum & Malum, juxta communem, in Logicis terminorum acceptionem, tanquam Exempla sibi invicem contrariè opponuntur. Porrò, unus habitus alteri nullo modo privative opponi potest, quia nullus habitus est privatio: jam verò Malum Morale est habitus, qui virtuti sive Bono Morali tanquam habitui non nisi contrariè opponi possit. Et huic illorum sententiæ suffragari videtur Philosophus in Ante-Prædic. c. de Oppos. & 1. Ethic. cap. 8. quando Bonum Malo contrariari affirmat; & Augustinus in Enchirid. c. 14. in Bono & Malo, ait, deficere Regulam Dialecticam: quod Contraria eidem inesse non possint; quia eadem res esse potest bona & mala. (2.) Actus e.g. prodigalitatæ, odij erga Deum, blasphemiae &c. non tam consistit in aversione ab objecto ordinato, quàm in conversione ad inordinatû, & plane est contrarius rectæ rationi & legi, sicut & cœteri actus vitiosi. (3.) Vitia à se invicem distinguuntur specificè, non ratione privationis, aliàs avaritia & prodigalitas unum essent & idem, cum utrumq; careat perfectione, sc. liberalitate, ergo ratione alicujus positivi. Juxta quod verò quid specie distinguitur, id est ejus formale.

XVII. Quantam verò incommoditatem dicam an impietatem? isthæc pariat opinio, vel hujus Universi Creationem inspicienti proclive est. Omnis enim res à Deo creata in se & sua natura, juxta Moysis Genesios c. 1. effatum, est valde bona; si verò Malum ut positivum quid à Deo quoq; creatum defenditur, tunc & huic divino, qui instinctu Spiritus S. loqvutus est, viro contradicitur, & Deus autor aut saltem causa peccati palam proclamatur.

XIIX. Ad resolvendam igitur hanc difficultatem supponendum est, Malitiam Moralem aliam esse *Absolutam*, aliam *respectivam*;

speciivam; & hanc considerari posse, vel ut *formaliter* moralis est, vel ut solummodo *objectivè* moralis est. Quo posito dicimus, Malitiam actus humani Moralem absolutam & quasi fundamentalem esse Privationem alicujus debitæ perfectionis. Nam hoc est rationi consentaneum, quod Malum Morale habeat eandem Proportionalem rationem, quam habet Malum Physicum: Malum Physicum autem consistit formaliter in privatione alicujus boni, ut in propatulo est, cur non etiam hoc? Et hoc confirmat id, quod positâ privatione statim actus moraliter malus dicatur; non verò positâ, minimè malus æstimetur, propterea Malum Morale formaliter in Privatione consistere necessum est. Confirmat hoc ipse *Thomas 1. p. qv. 5. 4. 3. ad 2. nullum Ens dici Malum, in quantum est Ens, sed in quantum caret quodam esse; sicut homo, inquit, dicitur malus, in quantum careat esse virtutis. Bellarminus l. 2. de Peccat. c. 5. & 18. Et Gregor. de Valentia disp. 2. qv. 13. punct. 3.*

XIX. Deinde dicimus Malitiam actus Respectivam consistere in ratione quadam Morali Positiva disconvenientiæ, tum quia Malitia Respectiva opponitur Bonitati Respectivæ; (quæ est ratio convenientiæ tum in ordine ad naturam rationalem vel dictamen rectæ rationis; tum in ordine etiam ad legem aliquam extrinsecam seu voluntatem divinam præcipientem vel consulentem) si enim Bonitas Respectiva in quadam ratione convenientiæ consistit, necesse est, ut Malitia Respectiva opposita consistat in quadam ratione disconvenientiæ: tum quia ratio disconvenientiæ malum aliquod respectu termini, quem respicit, esse nequit. Varietatem autem quam respectiva hæc malitia disconvenientiæ habet, vide in *Tanneri disp. 2. de Actibus humanis qv. 5. dub. 2. & Vasquez in l. 2. Thomæ disp. 95. c. 9. num. 42.*

XX. Manet igitur hæc differentia: Malum Morale in se & Absolutum esse purum Privativum; Malum autem Respectivum, quod alteri malum est, si consideratur, intervenit quædam Entitas Positiva, quæ quatenus privationi substat, mala dicitur. Sic ipse actus & habitus positivus intemperantiæ & cæterorum vitiorum, verè malus est homini, non tamen prout positivus est; sed prout illud positivum naturæ rationali est disconveniens. Et hac ratione Malum distingvi potest in Privativum & Positivum, non quod

B

ulla

ulla res positiva, quæ talis, mala sit; sed quod positivum privationi
substantis puræ privationi opponatur. Sic aversio à Deo opponi-
tur conversioni ad Creaturas. *Hornejus Conclus. Metaph. disput. 8.*
num. 48.

XXI. Certi de hisce dicimus *Malum Morale esse actum ho-*
minis liberum disconvenientem cum recta ratione & lege.

XXII. Generis loco posuimus *actum humanum*, ideo quod
hic actus in neminem nisi ratione præditos cadere potest; & qui-
dem *liberum*, quia Moralitatis, si ita loqui licet, formale in nulla
alia re nisi libertate consistit, adeo, ut actus peccaminosus aut mo-
raliter malus dici nullus possit, qui libertate careat. Nam non
quælibet privatio perfectionis facit Malitiam pravi actus Absolu-
tam, sed privatio perfectionis debitæ actui: si verò actus non est
liber, non potest illi deberi perfectio, quæ caret, siquidem eo ipso,
quo actus non est liber, non cadit sub regulam seu legem aut debi-
tum: illud enim regulari non potest, quod non est in nostra pote-
state. Similiter Malitia Respectiva, quæ in difformitate cum lege
naturæ & recta ratione consistit, non potest vocari malitia, nisi
actus, juxta quem æstimatur, liber sit: nihil enim quod liberum
non est, subjacet regulæ morali. Hinc si stultus scortetur, aut
hominem occidat, hoc factum non habet formaliter rationem
mali moralis; in se quidem & sua natura, seclusa etiam libertate
est quiddam vitiosum, deforme, uti reliqui omnes motus concu-
piscentiæ sunt mala, at non formaliter moralia, uti hoc pluribus
diduxit *Bellarminus l. 5. de Peccatis, c. 10. & 13. & Augustin. l. 1. cont.*
duas Epistolas Pelagianorum, c. 13. & l. 5. cont. Julianum c. 3. Stat igitur
fixum hoc axioma: *nullum Morale Malum sine libertate forma-*
liter consistere.

XXIII. Differentiam specificam hujus Mali explet Dis-
convenientia cum recta ratione & lege: quemadmodum enim
bonitas moralis in convenientia rectitudinis inesse debet: sic et-
iam malitia moralis in ejus contrario consistit. Hi autem actus
in universum omnes, qui mali dicuntur, desumunt malitiam suam
(sicuti quoque in disp. de Bono Morali antehac à me dictum fuit)
ex objecto, fine & circumstantiis. Unde *Aristoteles l. 3. Ethic. c. 7.*
f. 94. rectè dicit: Peccata committuntur alia, quod id agitur, quod
non

non oportet, alia quod non ut oportet, alia quod non quo tempore oportet, aut aliquid hujusmodi. Cum autem objectum maximè specificet actiones humanas, malitia, quam actio ex Objecto malo sumit, primaria est, quia uti in rebus naturalibus forma speciem rei dat, ita in moralibus formam dat objectum.

XXIV. In proposito autem Objecti nomine non quidlibet, quocunque etiam modo quis quidpiam voluerit, intelligitur, alioquin etiam circumstantiæ & finis extrinsecus objecti rationem obtinerent; sed tantum primum objectum actus. Et hoc objectum non consideratur secundum se & materialiter; sed formaliter & secundum proportionem ad hanc vel illam actionem, ita ut Objectum sit & dicatur Malum respectu alicujus actus, quod debitam cum eo proportionem non habeat. Hac ratione una & eadem res respectu diversorum actuum potest esse objectum bonum & malum. Sic Deus est objectum bonum, respectu amoris; respectu odii verò malum. Multiplicantur autem hi actus maliiosi propter ordinem ad plura objecta vel personas numero distinctas, quod pluribus exposuit *Johannes de Lugo in disputationibus Scholasticis & Moralibus de Virtute & Sacramento Pœnitentiæ disp. 16. sect. 3. num. 132.*

XXV. Deinde non tantum ex Objecto sumit suam Malitiam actus humanus, licet principalem; sed aliquam secundariam & minus principalem desumit quoque ex Fine & Circumstantiis. Per Finem autem hoc loco non intelligitur ipse Finis Intrinsecus cujusque actus; sed Finis operantis Extrinsecus, ut: dare pauperibus eleemosynam inanis gloriæ causa. Et licet hic ipse Finis ad Circumstantias spectet, quo etiam sæpissimè refertur; nihilominus tamen ab Ethicis semper specialis ejusdem fit mentio, quia non tantum Circumstantiæ; sed etiam causæ rationem habet. Sic si templum frequentes, non ut Deum colas, sed ut ab hominibus saltem pius & verus Christianus habearis; hic Finis, qui in se malus est, nullam Circumstantiæ rationem habere poterit, sed causalitatem quandam importat.

XXVI. Circumstantiæ denique non parvum actionibus humanis afferunt momentum: nam quod sæpius bonum judicari posset ratione Objecti & Finis; hoc malum nonnunquam est ra-

tione Circumstantiarum. Sic si textor manibus opus quoddam
texit, bonum est ratione objecti & finis, aut si tempore & loco mi-
nus opportunis, nimirum in templo & quidem die Dominico hoc
faciat, pessimum judicatur propter Circumstantias.

XXVII. Discrepant autem nonnihil Authores in ejusmodi
Circumstantiis seu Accidentibus humanorum actuum, eorumque
numero & ratione explicandis. Communiter autem numeran-
di ratio ea est, quam Cicero in Rhetoricis recenset & hoc versiculo
comprehenditur:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Ubi vocula *Quis* denotat conditionem personæ operantis; *Quid*
quantitatem seu conditionem accidentalem Objecti quod seu cir-
ca quod, ut Aristot. notat 3. Ethic. c. 1. *Quibus auxiliis* denotat me-
dia ac mediatores actionis; *Cur* finem extrinsecum; *Quomodo*,
modum actionis; *Quando*, tempus. Plura de circumstantiis hic
ideo non adducimus, quia brevitati studendum. Propterea quo-
que & eos, qui scire desiderant, utrum & unde actio humana mala
sit in sua specie, seu ex suo genere, amandamus ad *Tanneri Theol.*
Scholast. disp. 2. de actibus humanis, qu. 5. dub. 5. ubi 4. 5. 6. 7. 10. & 11.
qu. 18. p. 1. 2. Thomæ satis declaravit.

XXVIII. Pergimus ad divisionem Mali Moralis, quod mul-
tipliciter accipi deprehendimus. Est enim (1.) Malum vel *Absol-
ute* malum, vel *respective*. *Absolute* Malum, quod in se est malum
nullo habitu respectu ad aliud, ut omnis generis vitia; *respective*,
quod in hoc vel illo deprehenditur. (2.) Malum vel *absolute* ma-
lum dicitur vel *comparate*, ut sunt ludi in loco sacro. (3.) Quæ-
dam mala Moralia sunt *per se*, quæ suâ naturâ sunt mala, ut pec-
catum; quædam *per Accidens*, quæ per se & natura suâ quidem bo-
na erant futura, sed in abusum tracta, & minus justo tempore aut
objectis destinatis adhibita, quales sunt omnis generis ludi, plagæ
& cæsiones, tandem cœperunt esse noxia. (4.) Malum vel est
formaliter seu *in abstracto* Malum, ut defectus actionis; vel *mate-
rialiter* & *in concreto*, ut actio defectu laborans, quando scil. pecca-
tum definitur actio divinæ legi repugnans. (5.) Malum morale
vel est *turpe*, vel *noxium*, vel *molestum*; *Turpe*, quod legi divinæ,
rectæ rationi, & ei quod honestum, contrariatur, ut omnis generis
vitia;

vitia; *Noxium*, quod officit ei, cui malum est, ut stuprum; *insuave* seu *molestum*, quod menti & sensibus dolorificum, ut semetipsum occidere. (6.) Mala moralia vel *interna* sunt & *animi*, ut ira, odium; vel *externa* & *corporis*, ut maledica lingua, manus nocentes. (7.) Malum morale vel est *spontaneum*, seu *involuntarium*; vel *accesitum* aut *voluntarium*. Illud *αὐτοματῶς* citra nostram voluntatem nobis obvenit; ut si quis ex nullo determinato & præconcepto consilio peccet; ut si quis ex improvise hominem occidat: Hoc verò quilibet ex deliberata opera & studio perpetrat, quæalia sunt, furtum, adulterium. (8.) Tandem Malum morale est vel *Commissionis*, vel *omissionis*; hoc *Gregor. Magnus in Ezech. homil. 21. & August. quæst. 20. in Levit.* vocat delictum; illud verò peccatum. Fortasse, inquit Augustin. peccatum est perpetratio Mali, delictum autem desertio boni.

XXIX. Antequam eolophonem nostro discursui imponamus, institui poterit quæstio, cum jam modo Mali Commissionis & Omissionis meminerimus, annon inter hæc duo Mala detur tertium, à Commissionis & Omissionis pariter Malo diversum? Fuerunt, qui id agebant, moti hac ratione, quod conatus sit aliud quid ac actus voluntatis, quia conatus est prior actu voluntatis elicitus & sic distinctus ab illo. Sed *Wendelinus in Philos. Morali l. 1. de recta vita c. 3. §. 35.* asserendo omnem conatum esse actionem voluntatis; actionem autem voluntatis legi contrariam esse peccatum, commissionis; intermissionem verò actionis legi contrariam esse peccatum Omissionis, scrupulum mihi omnem ademit, cum quo tertium non dari prorsus existimo.

XXX. Et hæc de Malo morali dicta sufficiant, quibus si scopum ferii, est, mihi quod gratuler: sin minus (quod ob exilitatis ingenioli mei conscientiam non repugno) solabitur me primò vulgatum illud Poëtæ non vulgaris:

Est aliquid prodire tenus, si non datur ultra:

Deinde Tua, Lector Benivole, Dexteritas, quæ errata non invidiosa facere, notâq; de meliori commendare non gravaberis.

T A N T U M

Ἐπίμετρος.

Dantur Actus moraliter mali, qui tamen natura sua & per se tales non sunt.

Dantur Actus in Voluntate moraliter mali absque precedente errore in intellectu.

Dantur peccata quaedam, in quibus nullus est actus.

Φρόνημα τῆς σαφούς minus rectè exponitur de Philosophia.

Propositiones infinitæ Logicis non sunt adimendæ.

Ex singularibus etiam sequitur vera conclusio.

Peccatum Originis ad primam & secundam Qualitatis speciem referri poterit.

Præscientia Dei eventibus futuris nullam imponit necessitatem.

Status animæ humane post mortem ante supremum iudicium extra corpus constitutæ imperfectior est, atq; fuit in corpore.

In natura datur generatio & corruptio Elementorum sive eorum transmutatio.

Quod ex putrescente materia non mixtum aut planta sed animal oriatur, hoc fit ex materia dispositione.

Piscibus memoria non est deneganda.

Quod aqua interdum extra suum planum sursum tendat hoc fit ex siccitatis attractione.

Terram à Deo in principio creationis cum montibus statim

*st atim esse creatam contra Cardanum cum
Scaligero asserimus.*

*Datur distantia duorum in orbe terræ locorum bre-
vior quàm Geographica brevissima.*

*Terra naturaliter universale Solis Eclipsin nunquam
sentit; Luna verò & circum Joviales quam
maximè.*

*Sol præterito secundo Augusti lumine non defecit; Lu-
næ verò 17. ejusdem mensis omnino.*

*Sol eodem momento Ellipticus & Orbicularis cerni-
tur.*

*Sol utrumq; terræ hemisphærium non solum radiis re-
fractis, sed etiam non refractis illustrat.*

*Omne mendacium qui illicitum dixerit, contrariatur
Scriptura, Patribus & doctrinæ morali.*

Codicilli sunt species Testamenti.

F I N I S.

Coll. diss. A. 80, misc. 47